

A megjelölt

A rádió már rég lejátszotta a Himnuszt, de ő még mindig forgolódott az ágyában. Férje egyenletesen szuszogott mellette, most azonban ez sem nyugtatta meg.

Újra fölhattintotta az olvasólámpát, és elolvasott megint néhány oldalt a könyvből; de az a részlet sem volt éppen álomba ringató. A család, amelynek adótartozás miatt elárverezték a vagyonát, a Csepel-szigeten húzta meg magát. Az apa a Rákosi Művekben lett segédmunkás, a nagyobb fiú pedig Sztálinvárosban. A fiatalabbat fölvették a zenei gimnáziumba (szép hangja és jó hallása volt), de a falujukból levelet kapott az iskola: kulákyerek nem méltó ilyen képzésre. A fiút azonnal kirúgták.

Fölnézett a könyvből. Az ő fiuknak sem írta alá a jelentkezési lapját az iskolaigazgató, úgy küldték el a faipari technikumba. Persze hogy nem vették föl.

Fölkelt, és kiment a konyhába, kiszáradt szájpadlását egy pohár hideg vízzel igyekezett lehűteni. Tovább kavarogtak fejében a tegnapi este eseményei.

Angliai családlátogatásáról hazatért barátnője unszolásának engedve („mozdulj ki egy kicsit... meglátod, téged is érdekel”) elment vele a városi könyvtárba.

„Jártál már itt?” – kérdezte tőle a barátnője, amikor a gondozott parkon át ballagtak a felújított kastély felé. (Néhány éve olvasta a megyei újságban, hogy a városrendezési terv alapján új épületet emelnek a rendőrkapitányságnak, az elhagyott kastélyt pedig felújítják, és a városi könyvtárat helyezik el benne.)

„Igen”, mondta, „pedig még egyéves sem voltam.” Kényszeredetten mosolygott.

„Ezt nem értem! Hogy? Mit mondasz?” A barátnője megállt a lépcsőfeljáró tövében, és értetlenül nézett rá.

„Nem sokkal a keresztelóm után jól bebugyolált édesanyám, hiszen már ősz volt, október,

kocsira ültek velem, és behoztak ide, bemutatni a nagymamának. Itt tartották fogva, mert aratás után nem tudták teljesíteni a beszolgáltatást. Öregapámat akarták bezárni, de ő meglépett, és elhelyezkedett Pesten a BESZKÁRT-nál. Valakinek bűnhődnie kellett a családból.”

Barátnője tágra nyílt szemmel, szinte hitetlenkedve kérdezte: „Ott nem keresték az ávósok?”

„Úgy látszik, beérték ennyivel. Nagyanyám persze a börtön után nemsokára meghalt. Édesanyám szeretett volna kilencven után igazságot szolgáltatni neki, de nem sikerült.”

„Nem mondtál semmit erről nekem!”

„Nem beszéltünk róla soha. Erről se.”

Egykori kulákokról és leszármazottaikról szóló könyvét mutatta be a szép számú hallgatóságának egy hatvanöt-hetven év körüli, kissé testes, kopaszodó férfi, fel is olvasott néhány részletet; olyankor levette, majd visszatette a szemüvegét.

Egy idős asszonynak lánykorában rátaposott szandálos lábára a tanácsházán a csizmás ávós, mert szerinte nem akarta építeni a szocialista országot. Egy családtól a varrógépét is elvették adótartozás fejében, egy gazdának pedig az összes kukoricáját. Erre (hogy két hízóját etetni tudja) a szomszéd faluban vásárolt, de azt is elkobozták tőle.

Különösen annak az asszonynak a visszaemlékezése ragadta meg, akinek a nagyapja az I. világháború előtt két testvérével kiment Amerikába, és egy vasgyárban dolgozott. Két testvére ottmaradt, ő hazajött, és az élükre rakott dollárokból itthon cséplőgépet vett, és darálót kezdett működtetni. A háború után nemsokára ő is rákerült a kuláklistára, sanyargatták, szinte mindenéből kiforgatták, végül fölakasztotta magát.

A bemutató után ő is vásárolt egy példányt a könyvből, és beállt a sorba, hogy aláírassa. Érezte, hogy remeg a kezében a kötet. Amikor sorra került, szinte öntudatlanul kiszakadt belőle: „Nekem a dédapám volt Amerikában... ő földeket

vásárolt az ottani keresetéből... aztán...” „Akkor mondja el, mi történt aztán! Kíváncsi vagyok rá.” A férfi aprókat bólintgatott, közben megkérdezte a nevét, és beleírta ajánlását a könyvbe, majd följegyezte a telefonszámát, és mielőtt a következő olvasóhoz fordult volna, még hozzátette: „Hamarosan jelentkezem.”

A konyhapultról fölvetett egy cédulát és a golyóstollal, hogy megpróbálja megszerezni a gondolatait, amelyeket elmond majd. Eszébe jutott, amint szánon siklanak a falu felé. A lovak prűszkölnek, az egyik nyakában csilingel a csengő... mint a mesében. Öt-hat éves koráig éltek a szálláson, a végtelen határban; kiskacsák, csibék voltak a játszótársai, legkedvesebb pajtása pedig Tisza, a házőrző komondor.

Öccsével (ő már a faluban született) sírva könnyörögnek az édesapjának, látva a tanácsházán megvert és hazafelé ténfergő *bácsikat*, hogy írjon alá, csak ne bántsák! Persze ő is aláírt, mit tehetett volna?

Szülei némán állnak az udvaron, és nézik, ahogy ismeretlen férfiak kihajtják az istállóból az állatokat, és zsákokba merik a terményt, aztán elvontatják a gépeket a közösbé.

A gyors- és gépiróiskola igazgatójának feldúlt arcát látja, amint a fejére olvassa: „Szégyelld magad! Reakciós és rendszerellenes vagy!” Honnan tudta ezt egyáltalán? Bizonyára az általános iskolából kapott jellemzésből. Ha ez volt a véleménye, miért vették föl egyáltalán az iskolába? Ha pedig már ott volt, miért háborgatta és szegényítette meg? Szinte elmenekült onnan. (Azért

került abba az iskolába, mert már akkor sem volt egészséges a szeme, és egyre romlott, az orvosok pedig semmi biztatót nem mondtak. A szülei úgy gondolták, ha azt a szakmát kitanulja, akkor is lesz kenyér a kezében, ha megvakul.)

Rokoni segítséggel Pesten szerezte meg a szükséges képesítést, adminisztrátorként ott is helyezkedett el. Onnan ki akarták rúgatni *valakik*, de a főnöke megvédte, és maradhatott. A KISZ-be azonban be kellett lépnie.

Később (más jelek alapján is) az a meggyőződés alakult ki benne, hogy figyelik, nyomon követik őt. Gyakran megkérdezte magától, mert akkor már nem bízott senkiben: meddig tart ez a megtorlás?

Egy közeli falu gépállomásán dolgozott akkor, az igazgató titkárnője volt, amikor vakmerő cselekedetre szánta el magát, ami végzetes is lehetett volna. Egyszer több órára egyedül maradt, „a főnök házon kívül tartózkodik”, mondta néhányszor a telefonba, aztán egy alkalmas pillanatban kinyitotta a páncélszekrényt, és megnézte a személyi kártyáját. „*Megbízhatatlan*”, olvasta magáról.

Elbizonytalanodott: érdekel egyáltalán valakit az ő meg a szülei, nagyszülei sorsa? Érdemes bolygatni? Nem mindegy ma már? Tépelődött ezen egy ideig, nézte az ablakot verő éjszakai esőt, aztán mégis úgy gondolta: neki is el kell mondania! Annyi éven át élt lesütött szemmel, takaréklángon, küszködve, összeszorított szájjal, megjelölve...

Leírta vázlatának első mondatát.

Csernik Attila: Trianon